

O‘ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISH IMKONIYATLARI VA ISTIQBOLLARI

Shodmonov Asqarali Xolmirzayevich

TERMIZ IQTISODIYOT VA SERVIS UNIVERSITETI

Iqtisodiyot mutaxassisligi magistranti

ANNOTATSIYA

Tadqiqotda investitsiya muhiti faqat kapital oqimlari hajmi bilan emas, balki investor huquqlarining kafolatlanishi, davlat xizmatlarining shaffofligi, infratuzilma sifati, makroiqtisodiy barqarorlik, kapital bozori chuqurligi va hududiy investitsion jozibadorlik bilan belgilanadigan kompleks iqtisodiy tizim sifatida talqin etiladi. 2021-2025-yillar investitsiya dinamikasi, 2025-yilda asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar hajmining 591,1 trln so‘mga yetgani, markazlashmagan investitsiyalar ulushining yuqoriligi va xorijiy kapitalning tarmoq tarkibidagi o‘rni asosida investitsiya muhitining kuchli va zaif tomonlari aniqlanadi. Maqolada investitsiya siyosatini miqdoriy ko‘rsatkichlar ortidan quvishdan sifatli kapital, texnologiya transferi, xususiy sektor faolligi va hududiy muvozanatga yo‘naltirish zarurligi asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: investitsiya muhiti, investitsion jozibadorlik, xorijiy investitsiyalar, O‘zbekiston iqtisodiyoti, institutsional islohotlar, kapital bozori, hududiy rivojlanish, raqamli davlat xizmatlari.

ABSTRACT

The investment climate is interpreted not merely as the volume of capital inflows, but as a complex institutional and economic system determined by the protection of investor rights, transparency of public services, infrastructure quality, macroeconomic stability, depth of capital markets and regional investment attractiveness. Based on the dynamics of fixed capital investments in 2021-2025, including the increase of fixed capital investments to 591.1 trillion UZS in 2025, the study identifies the strengths and persistent constraints of Uzbekistan’s investment environment. The article argues that investment policy should move from a narrow focus on quantitative growth toward qualitative investment, technology transfer, private sector mobilisation and balanced regional development.

Keywords: investment climate, investment attractiveness, foreign direct investment, Uzbekistan economy, institutional reforms, capital market, regional development, digital public services.

KIRISH

Globalashuv sharoitida investitsiyalar mamlakatlar iqtisodiy rivojlanishining muhim moliyaviy manbai bo'libgina qolmay, balki texnologiya, boshqaruv madaniyati, eksportga chiqish imkoniyati va innovatsion ishlab chiqarishning asosiy harakatlantiruvchi kuchiga aylandi. O'zbekiston uchun qulay investitsiya muhitini shakllantirish masalasi alohida dolzarb ahamiyatga ega, chunki iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, sanoat salohiyatini oshirish, infratuzilmani yangilash, yangi ish o'rinlari yaratish va hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni qisqartirish bevosita investitsiya resurslaridan samarali foydalanishga bog'liq.

Qulay investitsiya muhiti deganda faqat soliq imtiyozlari, bojxona yengilliklari yoki erkin iqtisodiy zonalar mavjudligi tushunilmaydi. Aslida, investor uchun eng muhim mezonlar mulk huquqining kafolatlanishi, shartnomalarning ijro etilishi, sud-huquq tizimining ishonchliligi, davlat organlari bilan muloqotda shaffoflik, infratuzilmaga ulanish tezligi, valyuta operatsiyalarining erkinligi, makroiqtisodiy prognozlarning barqarorligi va foydani qayta investitsiya qilish yoki repatriatsiya qilish imkoniyatidir. Agar ushbu omillar yetarlicha ishlamasa, hatto katta tabiiy resurslar yoki arzon ishchi kuchi ham uzoq muddatli sifatli kapitalni jalb qilish uchun yetarli bo'lmaydi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda investitsiya muhitini yaxshilash maqsadida muhim huquqiy va institutsional islohotlar amalga oshirildi. 2019-yilda qabul qilingan "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonun mahalliy va xorijiy investorlar tomonidan amalga oshiriladigan investitsiyalar hamda investitsiya faoliyati sohasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi asosiy huquqiy baza sifatida shakllandi [1]. "O'zbekiston — 2030" strategiyasida asosiy kapitalga kiritiladigan investitsiyalar hajmining yillik o'rtacha 7 foiz atrofida o'sishini ta'minlash vazifasi belgilangan [2]. Bu maqsad investitsiya hajmini oshirish bilan birga, sarmoyaning tarmoq va hududiy tarkibini sifat jihatdan takomillashtirishni ham talab qiladi.

Mavzuning ilmiy muammosi shundan iboratki, investitsiya oqimlari hajmining o'sishi har doim ham qulay investitsiya muhiti to'liq shakllanganini anglatmaydi. Kapitalning qaysi manbalardan kelayotgani, qaysi tarmoqlarga yo'naltirilayotgani, mahalliy biznes bilan qanday kooperatsiya qilayotgani, yangi texnologiya olib kirish darajasi, risklarni boshqarish sifati va hududlar kesimidagi taqsimoti ham alohida baholanishi kerak. Shuning uchun maqolaning maqsadi O'zbekistonda qulay investitsiya muhitini shakllantirish imkoniyatlari va istiqbollari nazariy, statistik va institutsional jihatdan tahlil qilish hamda amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada tizimli tahlil, qiyosiy baholash, statistik guruhlash, dinamik tahlil, institutsional tahlil va SWOT elementlaridan foydalanildi. Tizimli tahlil investitsiya muhitini huquqiy, iqtisodiy, moliyaviy, infratuzilmaviy va boshqaruv omillari o‘zaro bog‘liqligida o‘rganish imkonini berdi. Qiyosiy baholash orqali O‘zbekiston tajribasi xalqaro investitsiya siyosati yondashuvlari bilan solishtirildi. Statistik guruhlash esa investitsiyalarning moliyalashtirish manbalari, o‘shish sur‘atlari va tarkibiy nisbatlarini aniqlashda qo‘llanildi.

Tadqiqotning axborot bazasini O‘zbekiston Respublikasining normativ-huquqiy hujjatlari, Milliy statistika qo‘mitasi ma‘lumotlari, O‘zbekiston — 2030 strategiyasi, OECDning O‘zbekiston investitsiya siyosati bo‘yicha yo‘l xaritasi, xalqaro investitsiya siyosati bo‘yicha ilmiy manbalar va ochiq statistik ma‘lumotlar tashkil etdi. Ayniqsa, 2025-yilda asosiy kapitalga investitsiyalar bo‘yicha rasmiy press-relizdagi ma‘lumotlar investitsiya dinamikasini baholash uchun asosiy statistik baza sifatida olindi [3].

Maqolada investitsiya muhitining samaradorligi uchta kesimda baholandi: birinchidan, normativ-huquqiy asoslar va investor kafolatlari; ikkinchidan, investitsiya oqimlarining miqdoriy va tarkibiy dinamikasi; uchinchidan, investitsion jozibadorlikni oshirishga to‘sqinlik qilayotgan institutsional va infratuzilmaviy risklar. Bunday yondashuv kapital hajmini oddiy statistik o‘shish sifatida emas, balki rivojlanish sifati va institutsional ishonch natijasi sifatida ko‘rishga imkon beradi.

NATIJALAR

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda investitsiya faolligi 2021-2025-yillarda sezilarli darajada oshgan. Asosiy kapitalga investitsiyalar 2021-yildagi 236,6 trln so‘mdan 2025-yilda 591,1 trln so‘mga yetgan. Bu nominal ko‘rsatkich mamlakatda sanoat, energetika, transport, qurilish va infratuzilma loyihalari faollashganini anglatadi. 2025-yilda barcha moliyalashtirish manbalari hisobidan asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar 2024-yilga nisbatan 10,5 foizga oshgani qayd etilgan [3]. Biroq o‘shish sur‘atlarini baholashda inflyatsiya, valyuta kursi, davlat kafolatlari va kapitalning tarmoq tarkibi alohida e‘tiborga olinishi lozim.

1-jadval.

O‘zbekistonda asosiy kapitalga investitsiyalar dinamikasi, 2021-2025-yillar

Yil	Asosiy kapitalga investitsiyalar, trln so‘m	O‘shish sur‘ati, %
2021	236,6	102,9
2022	266,2	100,2

2023	356,1	123,4
2024	507,5	131,3
2025	591,1	110,5

Manba: Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

Investitsiyalar tarkibi investitsiya muhitining sifatini ochib beruvchi muhim ko‘rsatkichdir. 2025-yilda markazlashgan investitsiyalar 62,6 trln so‘m yoki jami investitsiyalarning 10,6 foizini tashkil etgan bo‘lsa, markazlashmagan investitsiyalar 528,5 trln so‘m yoki 89,4 foiz ulushga ega bo‘lgan. Bu holat iqtisodiyotda korxonalar, aholi mablag‘lari, xorijiy investitsiyalar va kafolatlanmagan kreditlarning roli oshib borayotganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, markazlashmagan investitsiyalarning yuqoriligi avtomatik ravishda xususiy sektorning chuqur rivojlanganini bildirmaydi; uning ichida xorijiy kreditlar va yirik loyiha moliyalashtirish ulushi ham mavjud bo‘lishi mumkin.

2025-yil ma’lumotlariga ko‘ra, xorijiy investitsiyalar va kafolatlanmagan xorijiy kreditlarning jami investitsiyalardagi ulushi 65,9 foizga, bevosita xorijiy investitsiyalar ulushi esa 47,5 foizga yetgan. Bu O‘zbekistonning xalqaro kapital uchun jozibadorligi oshayotganini bildiradi. Lekin bu natijani ehtiyotkorlik bilan talqin qilish kerak: FDI oqimlari asosan kapital talabchan energetika, tog‘-kon, infratuzilma yoki yirik sanoat loyihalarida jamlansa, mahalliy kichik va o‘rta biznesga texnologik “spillover” ta’siri cheklangan bo‘lib qolishi mumkin. OECDning O‘zbekiston bo‘yicha investitsiya siyosati yo‘l xaritasida ham islohotlar e’tirof etilishi bilan birga, investitsiya muhitini uzoq muddatli va barqaror takomillashtirish zarurligi ta’kidlangan [4].

Investitsiya muhitining huquqiy natijalari ham muhimdir. O‘zbekiston qonunchiligi investitsiyalarni moddiy va nomoddiy boyliklar, mulkiy huquqlar, intellektual mulk va boshqa aktivlar sifatida keng talqin qiladi. Bu yondashuv zamonaviy iqtisodiyot sharoitida to‘g‘ri, chunki bugungi investor faqat zavod yoki bino emas, balki texnologiya, brend, dasturiy mahsulot, patent, boshqaruv tajribasi va logistika tizimini ham kapital sifatida olib kiradi. Demak, investitsiya muhitini yaxshilashda intellektual mulk himoyasi, raqamli biznes jarayonlari va yuqori qo‘shilgan qiymatli xizmatlar alohida o‘rin egallashi kerak.

2-jadval.

Investitsiya muhitining kuchli va zaif jihatlari

Yo‘nalish	Kuchli jihatlari	Muammoli jihatlari
-----------	------------------	--------------------

Huquqiy baza	Investitsiya faoliyatini tartibga soluvchi yagona qonun mavjud	Qonun ijrosi hududlar kesimida bir xil darajada emas
Statistik dinamika	Asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi o'smoqda	O'sishning sifati va samaradorligi doimiy baholanishi kerak
Xorijiy kapital	FDI ulushi yuqori	Kapitalning ayrim tarmoqlarda jamlanish xavfi mavjud
Davlat xizmatlari	Raqamlashtirish va yagona darcha tizimi rivojlanmoqda	Idoralararo muvofiqlik va xizmat sifati hali yetarli emas
Hududiy rivojlanish	Hududlarda EIZ va klasterlar mavjud	Infratuzilma va kadrlar salohiyatida tafovutlar saqlanmoqda

MUHOKAMA

O'zbekiston investitsiya muhitining asosiy imkoniyati mamlakatning mintaqaviy iqtisodiy markazga aylanish salohiyatida ko'rinadi. Aholi sonining ko'pligi, ichki bozorning kengayishi, yosh mehnat resurslari, tabiiy resurslar, Markaziy Osiyodagi geografik joylashuv, transport-logistika yo'nalishlarini diversifikatsiya qilish imkoniyati va iqtisodiy islohotlarning davom etayotgani investorlar uchun muhim omillardir. Shu bilan birga, investitsiya muhitini haqiqiy raqobatbardosh darajaga olib chiqish uchun ushbu salohiyatni aniq institutlar, tezkor xizmatlar va kafolatlangan huquqiy mexanizmlar bilan mustahkamlash zarur.

Mavjud yondashuvning zaif tomoni shundaki, investitsiya siyosati ba'zan kapital hajmini oshirishga ortiqcha urg'u beradi. Bu tushunarli, ammo yetarli emas. Agar investitsiyalar asosan xomashyo qazib olish, qurilish yoki kapital talabchan infratuzilma loyihalarida jamlansa, qisqa muddatli o'sish kuzatiladi, lekin iqtisodiyotning texnologik murakkabligi va mehnat unumdorligi kutilgan darajada oshmasligi mumkin. Shuning uchun investitsiya siyosatining markazida "qancha kapital keldi?" degan savoldan tashqari "u qanday texnologiya olib keldi?", "qancha mahalliy yetkazib beruvchini rivojlantirdi?", "eksport salohiyatiga qanday ta'sir qildi?", "qanday ish o'rinlari yaratdi?" degan savollar turishi kerak.

Xususiy sektor kapitalini jalb qilish O'zbekiston investitsiya muhitining eng muhim istiqbolli yo'nalishidir. Bank tizimining uzoq muddatli resurslari cheklangan

sharoitda kapital bozorini rivojlantirish, korporativ obligatsiyalar, investitsiya fondlari, venchur moliyalashtirish, davlat-xususiy sheriklik va xususiylashtirish mexanizmlarini chuqurlashtirish zarur. Kapital bozori kuchsiz bo'lsa, investitsiya moliyalashtirishining katta qismi davlat resurslari yoki tashqi qarzga tayanadi. Bu esa uzoq muddatda fiskal bosim va qarz barqarorligi masalasini keskinlashtirishi mumkin.

Hududiy investitsiya siyosatini takomillashtirish ham muhim. O'zbekiston hududlari investitsion salohiyat jihatidan bir xil emas: ayrim hududlar transport-logistika, sanoat bazasi yoki xomashyo resurslari bilan kuchli bo'lsa, boshqalarida kadrlar, energiya yoki suv resurslari bilan bog'liq cheklovlar mavjud. Shu sababli har bir hudud uchun alohida "investor yo'l xaritasi" ishlab chiqilishi kerak. Unda yer uchastkalari, infratuzilma quvvati, mavjud korxonalar, kadrlar bazasi, soliq va bojxona tartiblari, logistika xarajatlari va potentsial loyihalar bo'yicha ochiq ma'lumotlar berilishi zarur.

Raqamli investitsiya servisi qulay muhitni shakllantirishning amaliy vositasidir. Investor loyiha boshlash uchun qaysi hujjatlar kerakligini, ruxsatnomalar qancha vaqtda berilishini, elektr va gazga ulanish narxini, soliq majburiyatlarini, bojxona tartiblarini va mavjud imtiyozlarni bitta platformadan ko'ra olishi kerak. Raqamli platforma faqat ma'lumot beruvchi sayt bo'lib qolmasdan, ariza topshirish, ijro muddatlarini kuzatish, mas'ul tashkilotlarni aniqlash va muammoli holatlarni monitoring qilish imkonini berishi lozim.

Yashil investitsiyalar ham O'zbekiston uchun katta istiqbolga ega. Energiya samaradorligi, qayta tiklanuvchi energiya, suv tejoychi texnologiyalar, chiqindilarni qayta ishlash, ekologik toza ishlab chiqarish va barqaror qishloq xo'jaligi loyihalari investorlar uchun yangi bozor imkoniyatlarini yaratadi. Lekin yashil investitsiyalarni faollashtirish uchun ESG mezonlari, ekologik sertifikatlash, yashil obligatsiyalar va loyiha risklarini kamaytiruvchi moliyaviy instrumentlar zarur. Aks holda ekologik yo'nalish deklarativ maqsad bo'lib qoladi.

Investitsiya muhitini yaxshilashda eng xavfli xato — imtiyozlarni institutlar o'rniga qo'yishdir. Soliq yoki bojxona imtiyozi investorni qisqa muddatga jalb qilishi mumkin, ammo u shartnoma ijrosi, infratuzilma, kadrlar va boshqaruv sifati zaif bo'lgan muhitda uzoq qolmaydi. Shu bois imtiyozlar shaffof, muddatli, natijaga bog'langan va barcha investorlar uchun oldindan ma'lum mezonlarga asoslangan bo'lishi kerak. Individual imtiyozlar esa raqobat tengligini buzishi, davlat byudjeti uchun yashirin xarajatlar yaratishi va biznes ishonchini kamaytirishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda qulay investitsiya muhitini shakllantirish bo'yicha muhim institutsional va statistik yutuqlar mavjud.

2021-2025-yillarda asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi sezilarli oshgan, xorijiy investitsiyalar ulushi yuqori darajaga yetgan, investitsiya faoliyatining huquqiy bazasi takomillashgan va raqamli davlat xizmatlari rivojlanmoqda. Biroq investitsiya muhitining barqarorligi faqat kapital hajmi bilan emas, balki investor ishonchi, shartnoma ijrosi, xususiy sektor imkoniyatlari, hududiy infratuzilma, moliya bozori chuqurligi va investitsiyalarning sifat ko'rsatkichlari bilan belgilanadi.

Birinchiidan, investitsiya siyosatida miqdoriy ko'rsatkichlardan sifat mezonlariga o'tish zarur. Har bir yirik loyiha bo'yicha texnologiya transferi, eksport ulushi, mahalliy yetkazib beruvchilar bilan kooperatsiya, yangi ish o'rinlari sifati, ekologik ta'sir va byudjetga sof samara alohida baholanishi kerak.

Ikkinchiidan, investorlar uchun yagona raqamli platforma to'liq funksional tizimga aylantirilishi lozim. Unda yer, infratuzilma, ruxsatnomalar, soliq, bojxona, imtiyozlar, davlat-xususiy sheriklik loyihalari va hududiy takliflar bo'yicha aniq va yangilanib boruvchi ma'lumotlar bo'lishi kerak.

Uchinchiidan, hududiy investitsiya reytinglari formal ko'rsatkichlar asosida emas, amaliy investor tajribasi asosida yuritilishi zarur. Ruxsatnoma olish muddati, elektrga ulanish tezligi, yer ajratish shaffofligi, mahalliy hokimliklarning hisobdorligi va loyiha kechikishlari reytingning asosiy indikatorlariga aylanishi kerak.

To'rtinchiidan, kapital bozorini rivojlantirish investitsiya muhitining strategik sharti sifatida ko'rilishi kerak. Korporativ obligatsiyalar, investitsiya fondlari, IPO amaliyoti, venchur kapital va uzoq muddatli pensiya-jamg'arma instrumentlari real sektor investitsiyalarini moliyalashtirishga xizmat qilishi lozim.

Beshinchiidan, investitsiya imtiyozlari tizimi qayta ko'rib chiqilib, u shaffof, muddatli va natijaga bog'langan bo'lishi kerak. Imtiyozlar faqat kapital olib kirgani uchun emas, balki yuqori qo'shilgan qiymat, eksport, innovatsiya, ekologik barqarorlik va mahalliy kooperatsiya yaratgani uchun berilishi maqsadga muvofiq.

Umuman olganda, O'zbekistonning qulay investitsiya muhitini shakllantirish istiqbollari yuqori. Ammo bu istiqbol o'z-o'zidan amalga oshmaydi. Kapitalni jalb qilish bo'yicha raqobat global miqyosda kuchayib borayotgan sharoitda mamlakat investor uchun nafaqat arzon resurslar va imtiyozlar, balki ishonchli institutlar, tezkor davlat servisi, shaffof qoidalar va yuqori mahsuldorlikka olib boruvchi ekotizim taklif qila olishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi O'RQ-598-son Qonuni. 25.12.2019. Lex.uz.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston — 2030 strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-son Farmoni. 11.09.2023. Lex.uz.

3. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. O‘zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiyalar: 2025-yil yanvar-dekabr oylari uchun press-reviz. 24.01.2026.
4. OECD. Roadmap for Sustainable Investment Policy Reforms in Uzbekistan. OECD Publishing, 2025.
5. North D. C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge University Press, 1990.
6. Williamson O. E. The Economic Institutions of Capitalism. New York: Free Press, 1985.
7. World Bank. World Development Report: Finance for an Equitable Recovery. Washington, DC: World Bank, 2022.
8. Vahobov A. V., Xajibakiyev Sh. X., Muminov N. G. Investitsiyalar va investitsion loyihalarni tahlil qilish. Toshkent: Universitet, 2021.
9. G‘ozibekov D. Investitsiyalarni moliyalashtirish masalalari. Toshkent: Moliya, 2003.
10. Karimov N. G‘. Raqamli iqtisodiyot sharoitida investitsion faoliyatni moliyaviy boshqarish. Toshkent: Iqtisod-moliya, 2021.